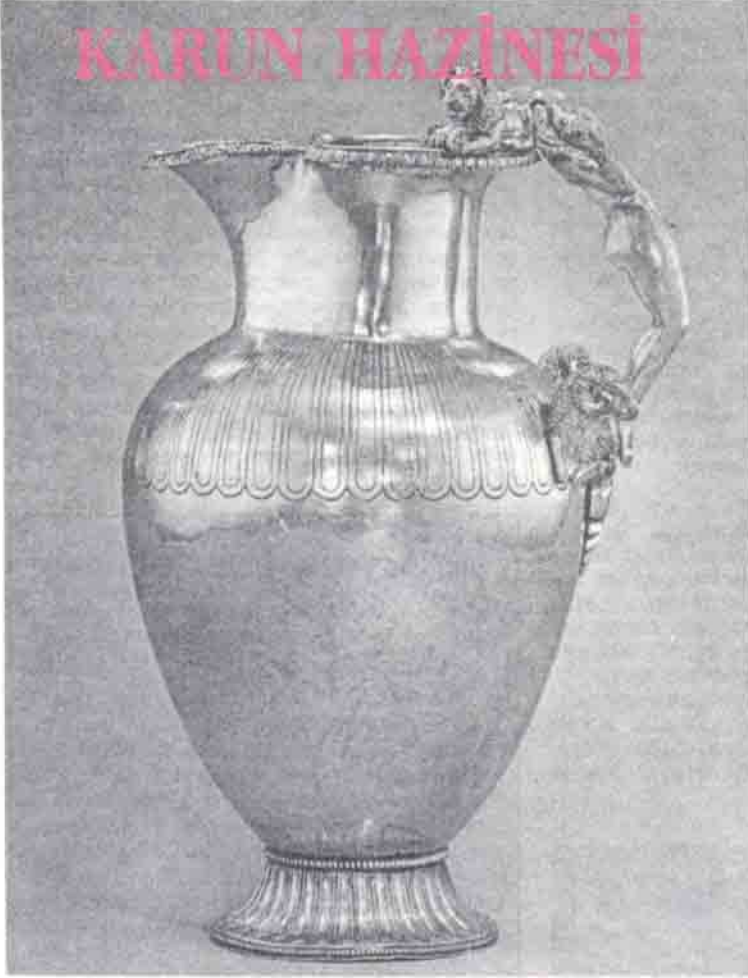

KARUN HAZINESİ

Lydia Ülkesinin
efsanevi hazinesi
çalındıktan
yirmisekiz yıl sonra
geri döndü
Bizim olanı
kazandık! Kültür
varlıkları
yağmalanan diğer
uluslara örnek
olacak bir mücadele
verildi ve artık
"Karun Hazinesi"
diye bilinen
363 Lydia eseri
yurdumuzda. ...
19 Kasımdan bu
yana Anadolu
Medeniyetleri
Müzesinde
sergilenmekte olan
eserler, yüzyıllar
sonra yeniden
Anadolu güneşi
altında ışıldıyorlar.

İ.Ö.

596'da doğan Lydia Kralı Krezüs'ün (Croesus) ömrünü bugün bir cümlede özetleyebiliriz: "Karun kadar zengin". Luwi dilinde Korassuwas'ın

Grekçe karşılığı olan Krezüs "doruktaki kentlik yer" anlamına geliyordu. Yaşam ona ondört yıl krallık, kız ve erkek evlatlar, içinden altın nehirler akan bir ülke, yüzyıllar sonra kıtalara-rası yolculuk edecek olan bir hazine verdi. Ama verdiklerini de geri aldı. Ondört yıl yönettiği ülkesini ondört günde yitirdi, umudunu bağladığı oğlu bir av kazasında öldü, dilsiz oğlunun onca özlediği sesini ilk kez Perslere yenildiğinde "Krezüs'ü öldürmeyin" derken duyabildi. Delphoi kahininin kehaneti gerçekleşmişti: "Oğlunun sessizliği daha hayırlıydı sesinden, çünkü o acılı bir günde konuşacaktı çaresizlikten". Yunanistan'daki Delphoi Tapınağı çağın en önemli bilicilik merkeziydi. Delphoi'nin Tanrı Apollon'un canavar Pyton'u öldürdüğü yerde kurulduğuna inanılırdı.

Kahinler Krezüs'e hazinesini iki defa kaybedeceğini söyledi mi, bunu bilemiyoruz. İlk defa Perslerin yağmaladığı ünlü hazinesi, ikinci olarak Türkiye'den kaçırılıp Amerika'da Metropolitan Sanat Müzesine satıldı.1965'de kaçırılmaya başlanan ve kamuoyunda Karun hazinesi olarak bilinen Lydia eserleri yirmisekiz yıl sonra Türkiye'ye iade edildi. Krezüs, sarayına gelenlere zenginliğini göstermekten zevk alırdı. Yitik hazinesinin yüzyıllar sonra kendi anavatanının gökyüzü altında konuklara sergileneceğini bilseydi, bugün mezarının nerede olduğu bile belli olmayan Krezüs herhalde çok mutlu olurdu.

Efsanelerin Çeşitlendiği Yol Ağı

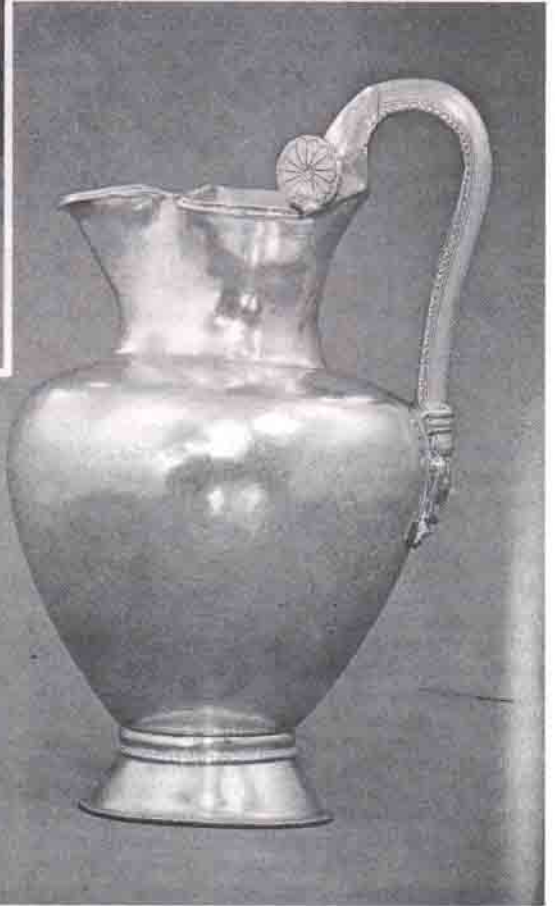
Lydia'nın eski adı Maionia idi. Maionia kraliçesi Omphale'nin Hercules'den olan oğlu Lidus'tan ötürü Maionia'nın adı Lydia oldu. Omphale de adını, yeryüzünün ortası sayılan Dindimos'un(Murat Dağı) göbeğinden almıştı (Iliada Destanı II.). Bu hanedan Herodot'a göre yirmiiki kuşak sürmüştür. Batı Anadolu'da Gediz ve Küçük Menderes yöresinde yaşayan Lydialılar birçok kavimin birarada bulunduğu bu bölgenin yerlisydiler. Ancak pekçok Lydia geleneği Karia, Lykia ve Girit uygarlığının izini de taşımaktadır. Hint-Avrupa kökenli bir dil konuşan Lydialılar'ın İ.Ö. 2. bin yıldan beri Batı Anadolu'da yaşadıkları bilinmektedir. Luwi adı verilen halk Hitit İmparatorluğunun güney yarısında yaşıyordu. Lydia kavminin ataları olarak kabul edilen Luwilerin dilinde Luwiuda Luwi hisarı demektir. Lydia adının öz biçimi bu kelimenin kısaltılmışı olan Luda'dır.

Lydia Eserleri

Cevdet Bayburtluoğlu
A.Ü. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi

Karun hazinesi, aslında Güre civarında çıkan eserlerdir. Bunların ne kadarı gerçek Lydia eseridir ne kadarı ithal malıdır; bunu incelemek gerekir. Anadolu medeniyetleri müzesinde sergilenen Lydia eserlerinde de Frig ve Pers etkisine rastlanmaktadır. Lydia yazısının tam olarak çözülememiş olması da araştırmaları zorlaştıran bir etkidir. Elmalı çevresinde ele geçirilen eserlerin arasında Frig fabulasına rastlandığı için bunlara Frig eseri denmiştir oysa bunlar aslında Lydia eserleridir.

Urartu'dan Etrurya'ya kadar mal ihraç edildiği göz önünde bulundurulacak olursa, tüm ticaret yollarının kesişme noktası olan Lydia'ya ait eserlerin farklı toplumların etkisini taşıması normaldir. Lydia'ya ait şarap rengi ya da mermer taklidi seramik eserlere rastlandığı gibi Batı Anadolu etkisinde yarı mermer, yarı geometrik desenli parçalar da mevcuttur. Lydia eserleri arasında, Urartu'dan gelme büyük kazanların kenar süsleri olan parçalarla, Frig etkisiyle yapılmış üst tarafı insan alt tarafı su mermeri eserler birlikte bulunmaktadır. Pekçok antik eserde adı geçen Sardes şehri surlarının ise çok az bir kısmı günümüze kalmıştır. Ankara-İzmir yolunun bir yanında sur kalıntılarına diğer yanında gymnasium ve sinagog kalıntılarına rastlanmıştır. Bazı eserler ise yolun altında kalmıştır. Alt tabakayı bulabilmek için çok dikkatli olunması gereği ve kazıların yavaş ilerleyebilmesi yüzünden, şu anda Lydia uygarlığına ait eserlerin sadece % 1'ine ulaşılabilmektedir. Krezüs'ün mezarının nerede olduğu konusunda ise kesin bir bilgi yoktur.

Lydialılar'ın ilk kral sülaleleri Attiyad'lar ve Heraklid'lerdir. Lydia'nın adını tarihe geçiren Mermnad'ların (Şahin Krallar) ilk kralı Gyges, sonuncusu ise İ.Ö. 560-546 arasında kral olan Krezüs'tür. Sardes'dan başlayıp Susa'ya varan, ikibin kilometrelik Kral Yolu'nu yaptıran Gyges, Lydia'nın ticaretinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Phrygia kralı Gordios oğlu Midas'tan sonra Delphoi'ye sunular gönderen ilk Barbar, bizim bildiğimiz işte bu Gyges'tir. (Herodot 1.14)

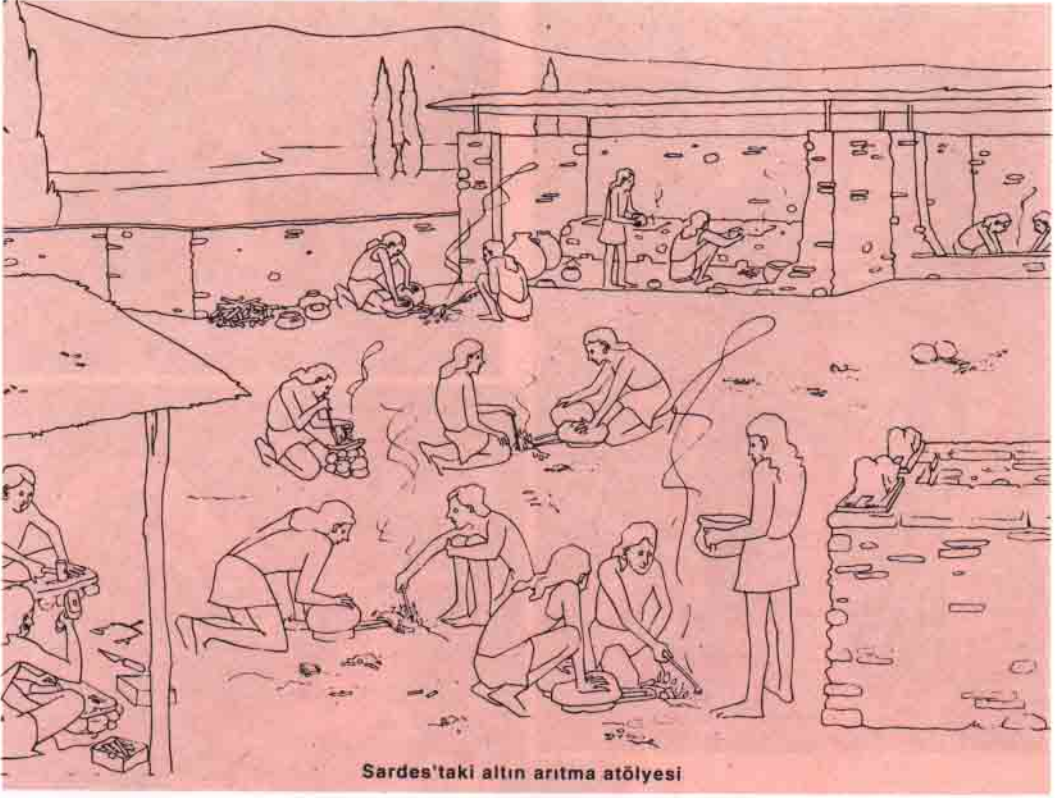
Krezüs'ün babası olan Alyattes idareyi ele aldığıında Lydia'nın parlak bir devri başlar. Kimmerler'i Anadolu'dan atıp, sınırlarını doğuda Kızılırmak'a, batıda da Efes ve Milet'i alarak Ege denizine kadar genişleten Alyattes, Delphoi Kahinine armağanlar sunan ikinci Mermnad kralıdır.

Krezüs'ün Yazgısını Saran Söylence

Krezüs tahta geçtiğinde otuzbeş yaşındaydı. Kendisine yapılan iyilikleri de, kötülükleri de kral olduktan sonra unutmazdı. Üvey kardeşi Pantaleon'un lonialı anası, Krezüs'ün ekmeğine zehir katmak istemişti. Ekmeğini pişiren kadın ise ze-

hirli ekmeği Krezüs'e değil, Pantaleon'un öz kardeşlerine yedirdi. Krezüs kral olduğunda, fırıncı kadının üç dirsek (Herodot'un kullandığı ölçübiri mi. 1 dirsek = 0.444 m dir.) boyunda altın heykelini yaptırdı ve Delphoi tapınağına sundu.

Sardes'i Kariyalılar'a karşı savunurken asker tutabilmesi için ona para vermeyen zengin Sadyattes ise bunu pahalı ödedi; Kariyalılar'ı yenen

Sardes'teki altın arıtma atölyesi

Krezüs, Sadyattes'in derisini yüzdürdü ve tüm mallarını adak olarak Efes'teki Artemis tapınağına sundu. Aynı sefer için kendisine destek olan Ionialı Pamphaes'e ise bir vagon dolusu altın armağan etti.

Batiya doğru ilk seferini Efes'e yapmıştı. Şehrin düşeceğini anlayan Pindarus tüm kapıları ve surları Artemis tapınağına halatlarla bağlattı. Böylelikle Efes'i Artemis'e adanmış oluyordu. Krezüs bu adağa saygı göstererek, Efes halkına özgürlüğünü bağışladı.

Herodot'a göre Halys'in(Kızılırmak) berisinde Klykia ve Lykia dışındaki tüm ülkeler Krezüs'ün egemenliğini tanımışlardı. Bugünkü bilgiler de Krezüs devrinde Lydia'nın doğu sınırının Kızılırmak olduğunu doğrulamaktadır. Herodot'un aynı paragrafta Halys'i doğu sınırı olarak gösterip (I.28) sonra da Khalybler gibi Kızılıрмаğın doğusunda yaşayan bir ulusu bile, Krezüs'ün egemenliği altına girmiş gibi anlatması, Herodot'un ona olan hayranlığıyla açıklanabilir.

Karun'un Grek dünyasındaki saygınlığının önemli bir nedeni, Delphoi tapınağına sunduğu zengin armağanlar olmalıydı. Herodot'un Krezüs'un niteliklerini abartması belki de ünlü tarihini Delphoi Tapınağı kayıtlarından yararlanarak yazmasından kaynaklanıyordu.

Çıkılmaz Sokaklara Çıkan Bir Yaşam

O devirlerde tanrıların kullanılabilir kaynaklar yarattığına, talihin ise bu kaynakları insanların eğilimlerine göre onlara dağıttığına inanılırdı. Bu paylaşımından, Krezüs'ün payına altın, Socrates'e akıl, Aristides'e adalet düşmüştü. Sparta'ya toprak veren talih, Atina'ya da deniz bahşetmişti.

Krezüs'ün payına düşen altını, Pactolus nehri (Sart Çayı) ona getiriyordu. Sardes kentinin içinden geçip, Gediz Irmağına dökülen Sart çayı alüvyonlarında altın vardı. Efsaneye göre Paktoles'a bu özelliği Phryg kralı Midas kazandırmıştı. Tanrılar Midas'a her dokunduğunu altın yapma özelliğini vermişlerdi. Yemek için ağzına götürdüğü ekmeğe bile altına dönüşen Midas, açlıktan ölmek için Tanrılara yakardı. Dileği kabul edilen Midas Pactolus çayının kaynağında yıkanırsa, artık her tuttuğu altın olmayacaktı. Midas Pactolosta yıkandı. O günden sonra da ırmak altın yatağı oldu. Sart çayının alüvyal altını M.S. 1. yy'a kadar tükenmedi.

Sardes'ta bu altının arıtılması için atölyeler kurulmuştu. Bu atölyelerde cevherin içindeki yabancı alaşımlar kurşunla eritilip, arıtılıyor ve elektron denen akaltın (gümüş-altın alaşımı) elde ediliyordu. Sardes kazılarında altın arıtma atölyelerinden biri tümüyle ortaya çıkarılmıştır.

Atölyelerden birinde bulunan Ana Tanrıça Kuvava sunağı altın işçilerinin tanrıçanın gözetiminde olduğunun kanıtıdır. Atölyelerden birinin yanında bulunan takılar, altın arıtma atölyeleri ile mücevher atölyelerinin yanyana olduğu izlenimini vermektedir.

Krezüs tanrıların kendine bahsettiğine inandığı bu fırsatı iyi değerlendirdi, Lydia, insanlık tarihine sikke'nin ilk olarak basıldığı yer olarak adını yazdı. Lydia paraları akaltın ya da elektron denilen altın ve gümüş karışımından oluşuyordu. Bir akaltın sikke, aynı ağırlıktaki gümüş sikkeden onüç kez daha değerliydi. Aynı ağırlıktaki saf altın sikkenin ise dörtte üçü değerindeydi. Gümüş ve altının ayrıştırılıp, ayrı ayrı sikke basılması Krezüs devrinin önemli bir buluşuydu. Bu para tüm Anadolu'da hemen benimsendi.

Aslında para fikri değiş-tokuş ekonomisinin ileri aşamalarında ortaya çıkmıştır. Eşyanın değerini tespit etmek için madenler işlenip, tartılarak belirli şekillerde kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönem İ.Ö. 1600-1200 yıllarında Miken uygarlığına rastlar.

Metal, dayanıklılığı, parçalanabilirliği ve taşınabilirliğinden ötürü değişim aracı olarak daima yeğlenmiştir. Gerçek sikkencilikğin temeli de buna dayanmaktadır. Antik Mısır'da sabit ağırlıklı altın çubuklar İ.Ö. 4. binyıldan itibaren kullanılıyordu. Orta Doğu'da da altın halkalar hem takı hem değişim aracı işlevi görüyordu. Ege Denizi çevresinde ağır bakır levhalar (25 kg lık) gerçek sikkeler bulunana kadar kullanılmıştır.

Sikkenin ortaya çıkışı ise İ.Ö. 650'den hemen sonra gerçekleşti. İ.Ö. 6. yy. da yaşayan Yunan şairi Xnephones "Lydialıları ilk kez altın ve gümüş sikke basan ve kullananlar" olarak niteledi. İlk sikkeler Lydia ırmağlarından çıkarılan elektron dan yapılıyordu. Efesteki Artemis tapınağının temelinde bulunanlardan anlaşıldığına göre ilk elektron sikkeler, kral Gyges'in zamanına aittir (İ.Ö. 640-630). Krezüs'ün bastırdığı ilk sikkeler beyaz altından yapılmıştı. Daha sonra altın ve gümüş olarak ayrıştırılmış sikkeler basılması bu devir için önemli bir özelliktir. Lydia paralarının ön yüzünde aslan yada boğa başı kabartması vardı.

Sardes, ticaret yollarının kesiştiği bir noktadaydı. Altın madenleri de ticarete ilgiyi artırdı. İçinden Sart çayının geçtiği pazar yerindeki tek odalı dükkanların duvarla kuşatılmasından oluşan yapı kompleksi, yakın geçmişteki doğu pazarlarının öncüsüdür. Para, ticaretle ilgili önemli sıkıntıların birazını ortadan kaldırdı.

Krezüs servetini önemsemeyen kimselere tahammül edemiyordu. Sarayına konuk olan Solon'a "dünyanın en mutlu kişisi kimdir?" diye sorduğunda, servetinin ona bu payeyi vereceğine inanıyordu. Solon ise ona verdiği yanıtta, insanlar için yalnızca talih ve talihsizlik vardır dedi ve ek-

ledi, "ölümü ne halde karşıladığına bakmadan kimseye mutlu deme, yaşam bazen öyle kiskançtır ki, verdiği mutluluğa pişman olup hemen geri aliverir." Oysa Krezüs'ün duymayı umduğu yanıt bu değildi. Zenginliğinin ve gücünün doruğundaydı, Solon'u sarayından kovuverdi.

Zenginliğin Kanatları Vardır, Kimi Zaman Kendiliğinden Uçar

Lydia, Krezüs devrinde zenginliğin doruğuna ulaştı. Aynı dönemde Kyros'un başına geçtiği Pers devleti çalkantılı bir dönem geçiriyordu. Krezüs, bundan yararlanarak sınırlarını doğuya doğru genişletmek istedi. Kyros ile Hattuşaş do-laylarında yaptığı savaşta iki tarafa birbirini yemedi. Bu savaşın öyküsünü anlatan Herodot, Kyros'un develerini Krezüs'ün atlarının üzerine sürdüğünü ve develerden korkan atların Krezüs'ün ordusunu geri çekilmeye mecbur bıraktığı-

nı söyler. Kyros Krezüs'ü izler ve Sardes şehrine çekilmeye mecbur eder.

Sardes şehri İ.Ö. 546'da ondört gün direndikten sonra düştü. Persler şehri dik olduğu için çıkılamaz sanılan bir hisara tırmanarak, ele geçirdiler. Her yenilgide olduğu gibi Krezüs'ün yenilgisinin de birden çok öyküsü vardır. Bunların arasından günümüze ulaşan biri, Herodot'un anlattığıdır: Persler onu yakmak için hazırlanırken Solon'la söyleşisini hatırlayıp 'Hey Solon, Solon' dediği söylenir. Bir diğer söylence ise kendini öldürmeye niyetlendiği, sonra da caydığı yolundadır. Halikarnas Balıkçısı, Persler ateşe taptığından insanı ateşe atmayacaklarını, Krezüs'ün de Solon'un yıldızının parladığı dönemlerden önce öldüğünü yazmaktadır. O dönemde yenilgiye uğrayan yöneticiler arasında intihar edenlere sıkça rastlanır. Phrygia kralı Midas Kimmerlere yenildikten sonra boğa kanı içerek kendini öldürmüştü. Urartu Kralı I. Rusa da ülkesinin kuzey sınırları Kimmerlerce talan edildiğinde intihar etmişti.

Solon'un mutluluk konusunda Krezüs'e verdiği dersi öyküleştiren Herodot bunu, yüzyıllardır geçerliliğini koruyan bir gerçeğin altını çizmek için yazmış olmalı. Solon'un "hiç bir canlı mutlu değildir" deyişini Krezüs, hazinesini Kyros'a teslim ederken anımsar. Pers ordusunun yağmaladığı Sardes kentini ve hazinesini gösterir, "yağma ettikleri artık benim değil senin malındır" der ve Solon'la yaptığı konuşmayı ona da anlatır.

İnsan Korktuğunda Ya da Ümduğunda Geleceği Öğrenmek İster

Krezüs ömrü boyunca geleceği öğrenmek istemiştir. Belki, çok övündüğü ve tüm konuklarına gösterdiği hazinesini yitirmekten korkuyordu, Servetini göstermek için Sardes'a konuklar çağırıyordu. Alkmeon isimli bir Yunanlıyı Delphi'ye giden Lydia heyetine yardım ettiği için sarayına çağırılan Krezüs ona hazinesini göstermekle kalmayıp, istediği kadar altın alabileceğini söylemişti. Alkmeon gömleğine ve çizmelerine altın doldurmakla

Tarihte Eski Eser Kaçakçılığı

Antik kaynaklarda savaşla ilgili metinlerde ganimet hakkı olarak adlandırılacak bir kavramdan söz edilmiştir. Yenilenlerin ellerindeki zenginliklerin yağmalanması kazanılan zaferin göstergesi olarak nitelenirdi.

Tarihte ilk eski eser soygunu İ.Ö.1.yy. da Roma diktatörü Sulla'nın Anadolu ve Yunanistan'dan değerli yapıtları yönetim merkezi Roma'ya naklettiğiydi. 1435-1447 yılları arasında Fatih Sultan Mehmet'in İtalyanca öğretmeni Circao İtalya'ya pek çok eser götürmüştü. 17. yy başlarında Arundel adlı İngiliz lordu da Anadolu'yu gezerek topladığı eserleri İngiltere'ye taşımıştır.

1872 yılında Askeri Müze müdürü olan Alman Dr. Dethier 1874'de hazırladığı Asar-ı Atika Nizamnamesi ile yurtdışına eser çıkarılmasını yasallaştırmıştı. Dr. Dethier ölünce 1881'de ilk Türk müzecisi Ressam-arkeolog Osman Hamdi Bey göreve başlamıştı. 1884'de yürürlüğe giren yeni Asar-ı Atika Nizamnamesi ile yurtdışına eser kaçırma engellenmeye çalışılmıştı.

1973 yılında 1710 sayılı eski eserler kanunu yürürlüğe girmiştir. 23.7.1983 tarihinde 2863 sayılı kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu yürürlüğe girmiştir. 24.6.1987'de bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkındaki kanun Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

1954'de imzalanan La Haye sözleşmesi ile kültür varlıklarının bulunduğu yerde bırakılıp korunması gerektiği, uluslararası hukuka girmiştir. 1978'de UNESCO genel konferansında tüzüğü onaylanan hükümetlerarası komite, kültür varlıklarının kanunsuz yoldan alışverişine karşı mücadeleyi güçlendirme amacı taşımaktadır.

1853'de Amerikalı kazıcılar Alyattes'in Tümülüs mezarının Roma devrinde soyulduğunu ve Bintepeleer Lydia Kral Tümülüslerinden bir şey bulamayacaklarını anladılar, 1910 - 14 yılları arasında Sardes yakınlarındaki 1000 kadar Lydia Halk mezarını kazıp, buluntuları ülkelerine taşımışlardır.

Sardes antik kentinin yaklaşık 7 km kuzeyinde yer alan Lydia Bintepeleer Kral Tümülüslerinde ilk kazılar 1853'de Spigehalt tarafından Lydia kralı Alyattes'in tümülüsünde yapılmıştır. Salihli Akhisar yolunun bu tepeleri kazmak için yapıldığı söylenmektedir. 1867'de aynı alanda Dennis Curtis bazı küçük tümülüslerde kazılar yapmıştır. 1962-77 arasında Sardes'ta Amerikan kazı heyetince arkeolojik kazılar yapılmış ancak soyulmadan kalmış bir Lydia kral mezarına rastlanamamıştır.

1966'da Uşak İkiztepe tümülüsünde yapılan kaçak kazılarda Lydia uygarlığına ait pekçok eser yurtdışına kaçırılmış ve bu eserler izlenerek 1970'de New York Metropolitan Museum of Art'ta sekiz eserin sergileneceği öğrenilmiştir. Halk arasında Karun hazinesi olarak bilinen Lydia eserlerinin İzmir'de eski eser kaçakçılığı yapan bir kişi tarafından New York'ta özellikle, Anadolu üzerinde çalışan bir antikacıya satıldığı, daha sonra bu kişinin eserleri müzeye sattığı anlaşılmıştır.

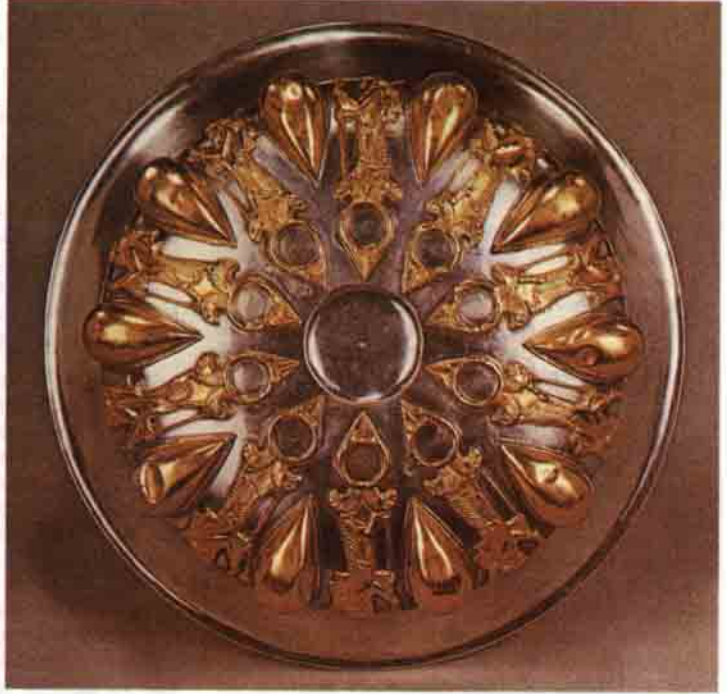
351 parça olan Karun Hazinesi'nin sadece 40 parçası Müze'de sergilenmiş geri kalanı depolarda saklanmıştır. Hazinenin bugünkü müzayede değeri yaklaşık 30 milyon dolardır (360 milyar TL.). Hazine 22 Eylül 1993'de Müze yetkilileriyle imzalanan bir anlaşma gereği Türkiye'ye iade edilmiştir.

yetinmeyip, saçlarına bile altın tozu serpmiş ve ağzına da sikkeler tıktırmıştı. Efes'teki Artemis Mabedinin sütunları Krezüs'ün armağanıydı. Delphoi kahinine sunduğu adaklar, varlığının hem güvencesi hem de göstergesiydi. Bu armağanlara karşılık olarak Lydialılar Delphoi'den şu ayrıcalıkları elde edebileceklerdi: Kroisos ve Lydialılar kahinin yanına sıra beklemeden girecekler; kendilerinden ikamet harcı istenmeyecek; büyük oyunlarda baş köşede oturabilecekler; tüm Lydialılar istediklerinde Delphoi yurttaşı olabileceklerdi. Herodot, Krezüs'un Perslere Delphoi kahinini yanlış yorumladığı için savaş açtığını yazar. Krezüs Kyros'a yenildiğinde, Perslere savaş açmasına Delfi kahininin sebep olduğunu söyleyerek, "kimse barış dururken savaşı seçecek kadar deli değildir; barışta oğullar babalarını gömerler, savaşta babalardır oğullarını mezara indiren. Ama şüphesiz böyle olması hoşuna gidiyordu tanrıların" der.

Belki de umudu vardı. Bir oğlu küçükken öldü, öbürünü avlanırken yitirdi, üçüncü oğlu ise dilsizdi ve Persler Krezüs'ü öldürmeye kalktıklarında dili çözülde. Onun sesi, Lydia krallığının ölümünün habercisi oldu. Ancak bilinir ki umut ülkesinde hiç kiş yoktur ve kahinlere onca inanmış olması, belki de umudun sığacağıyla ısınmak istemesindendir.

Krezüs'ün, servetini ve krallığını yitirisi bir efsaneyle açıklanır. Herakles oğullarının bir askeriyken Kandaules'in kansının ihanetine alet olarak efendisini öldüren ve hiç hakkı olmadığı halde tahtı ele geçiren dördüncü kuşaktan dedesi Gyges'in yaptığını ödemiş ve alın yazısını yaşamıştır denilir.

Krezüs'ün Perslere esir düştükten sonraki yaşamı ise efsanelere layık görülmemiş olmalı ki mezarının nerede olduğu bile bilinmez. Sardes'ta yaşadığı söylendiği gibi, Pers kralıyla birlikte onun ülkesine gittiği ve orada öldüğü de rivayetler arasındadır. Yakın zamanda bulunan Babylon belgelerine göre de, Kyros Lydia savaşına İ.Ö. 547 yılı Nisanında çıkmış; Mayıs ayında Erbil'in aşığından Dicleyi geçip savaşın sonunda düşmanı yenerek öldürdüğü yazılıdır. Varlığını yitiren Krezüs'ün Delphoi kahinine veremediği armağanların, olmayan kayıtlardan öğrenilen odur ki, daha önceden hor gördüğü ölüme mutluluk diye

bakmıştır. Ancak Zeus onu kapkara bulutlarla sarmalamış ve kendini öldürmek için yaktığı ateşi söndürmüştür. Kyros'un onu esir aldıktan sonra öldürmediği doğrusa Delphoi'ye verdiği tüm armağanlar hürmetine bağışlanan yaşamının geri kalanında zenginlik ve mutluluk üzerine epeyce düşünmüş olmalı. Krezüs'ün yitik mutluluğunu artık geri getirmek olanaksız, ancak Karun hazinesi olarak bilinen Lydia eserleri bundan böyle doğduğu topraklarda kalacak. Hazinesini görmeye gidenler ise Seneca'yı hiç okumamış olsalar bile onun sözleriyle "unutmamalı ki Krezüs, kralların en zengini, tahtından uzaklaştırılacak elleri arkasından bağlıydı." diye düşüneceklerdir

Füsun Oralalp

YARARLANILAN ESERLER

- Prof. Dr. Bilge Umar, *Lydia, Salihli Belediyesi Kültür Yayınları İzmir, 1989.*
 Halikarnas Balıkcısı: *Anadolu Tanrıları, Ankara Bilgi Yayınevi, 1990.*
 Halikarnas Balıkcısı: *Anadolu Efsaneleri, İzmir, 1992.*
 Halikarnas Balıkcısı: *Hey Hoca Yunus, 1989, Ankara.*
 Dr. Arif M. Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi, TTK Basımevi, Ankara, 1947.*
 Homeros, *Ilyada, Can Yayınları, 1984.*
 Ord. Prof. M. Şemseddin Günaltay, *Yakın Şark II. Anadolu-En Eski Çağlardan Ahameniş'ler İstilasına kadar.*
 Iskender Ohri, *Anadolu'nun Öyküsü, İstanbul, 1983.*
 Dietrich Von Bothmer, *A Greek and Roman Treasury, 1984, Metropolitan Museum of Art. Bulletin.*
 Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984.*
 Yell Sevin, *Anadolu Arkeolojisinin ABC'si, Simavi Yayınları 1991, İstanbul.*
 J.C. Pedley, *Ancient Literary Sources on Sardis, 1972, Cambridge.*
 Oğuz Tekin, *Antik Numismatik ve Anadolu Arkaik ve Klasik Çağları, İstanbul, 1992.*
 Eski Eser Tanımı ve Kaçakçılığın Önlenmesi Semineri Notları, Ankara, 1989.
 Herodot Tarihi, *Herodotos Çev. Müntekim Ökmen, Remzi Kitabevi, 1983.*
 Yell Sevin, *"Kroisos ve Pampinylla" Belleten, 1975 (Ayrı Basım)*
 George M.A. Hanfmann, *Letters from Sardis, Mosschousetto 1972.*
 George M.A. Hanfman, *From Croesus to Constantine The Cities of Western Asia Minor and their Arts Greek and Roman Times, Michigan, 1975.*

Yurda Dönüş Öyküsü...

Özgen Acar
Araştırmacı-Gazeteci

1965-68 arasında Uşak Güre yöresindeki anıt mezarlar kaçak kazılarda soyuldu. Metropolitan müzesi (MET) Yunan, Roma Bölümü başkanı Dietrich von Bothmer'in "Ali Baba ve Kırk Haramiler" dediği Ali Bayırlar bu eserlerin kaçırılmasında başrolü oynadı. Bu kaçakçıların biri dışında bugün hepsi ölmüştür. J.J. Klejman isimli bir antika tüccarı başta olmak üzere pek çok yabancı antikacı hazinenin müzeye satılmasına aracılık etti.

1970'de MET'in Türkiye'den kaçırılmış bir hazine aldığı basına sızdı. Ancak müze bu konudaki tüm soruları yanıtız bıraktı. 1970 Ağustos'unda Türkiye'ye gelen Peter Hopkirk adlı, bir İngiliz gazeteci ile bu konuda işbirliğimiz oldu. 1981'de özel bir yöntemle, hazineden üç eserin fotoğrafına ulaşabildim. 1984 yılı Kasım ayında sergilenen 55 eserin Lidya eserleri olduğunu da kanıtlayınca, iki yıllık bir incelemeden sonra 1986'da "Karun Hazinesi nasıl kaçırıldı?" yazı dizisini hazırladım. Zamanın Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrrem Taşçıoğlu müze aleyhine dava açacağını söylemesine karşın bu gerçekleşmedi. 1987'de onun yerine geçen Mesut Yılmaz davayı açtı. 1991'de ilk kez bir ülke uzmanları bir başka ülke müzesinde keşif yaparak hazinedeki eserleri incelediler. 1992'de MET yetkilileri arabuluculuk etmesi için Cyrus Vance'i Ankara'ya gönderme kararı aldı; amaç hazine'nin bir kısmını iade edip, kalanını elde tutmaktı. Türk tarafı bu öneriyi kabul etmedi. 22 Eylül 1993'de imzalanan anlaşma gereği Karun Hazinesi Türkiye'ye geri verildi. 260 parçayı bulan eserlerin sayısı bir antik elbise üzerindeki 100 kadar altın pulla birlikte 360'a ulaşıyor. MET tarafından özel ilaçlı kağıtlara sarılarak çelik kasa içinde muhafaza edilen tarihli eserlerin 22 milyon dolarlık bölümü MET tarafından, 4 milyon dolarlık kısmı da bir Türk sigorta şirketince karşılandı. 25 Ekim'de Türkiye'ye gelen eserlerin sergilenmesine 19 Kasım'da Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde başlandı.

Engin Özgen

Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürü

Halk arasında Karun Hazinesi olarak bilinen Lidya eserlerinin Türkiye'ye geri getirilmesi, Lidya tarihine ışık tutacak bir olay olması bakımından da önemlidir. Hazırlayacağımız katalogta 363 Lidya eserini, Lidya sanatını ve işin polisiye kısmını inceleyeceğiz. Yurtdışına kaçırılan diğer kültür varlıklarımızdan olan Elmalı Sikkeleri için hukuki yollara başvuruldu.

Troia konusunda Dışişleri Bakanlığımız ve Moskova elçiliğimiz aracılığı ile girişimlerimiz oldu. Bir ekip kurulmasını ve diyalogun bu şekilde yürütülmesini önerdik. Rusya'daki karışıklıkların aksattığı görüşmelere başlamak üzere Müsteşarımız Emre Kongar şu anda Rusya da bulunuyor. Kendisi heyetlerin kurulmasını hızlandırılmasına çalışacak. Almanya ile ilişki olarak Zeus Sunağı olayı ve Afrodisyas'tan kaçırılmış olan İhtiyar balıkçı heykeli var. Bence en önemli Boğazköy'den kaçırılan Sfenksir. Boğazköy Yerkapı'nın iki tarafında yer alan koruyucu sfenksler ve tabletler tamir edilmek üzere 1917'de Almanya'ya gönderilmiş. 1938 kadar bazı tabletler ve sfenkslerin biri geri dönüyor. Öbürünü ise Almanya alıkoymuyor. Şu anda bu sfenksin alınması için çalışılıyor.

Lidya eserlerine geri dönecek olursak, 1965'lerde Metropolitan Museum of Art'ın Yunan ve Roma seksiyonu başkanı olan Dietrich von Bothmer, 172 parça eser topluyor. Ancak, müze mütevellî heyetine malların çalıntı olabileceği konusunda birşey söylemiyor. Heyet onaylayınca müze eserleri satın alıyor. Bothmer bundan sonra Avrupa'daki koleksiyoncularla irtibat kuruyor ve benzer tür parçaların katılmasıyla hazinedeki parçaların sayısı 351'i buluyor.

Bu eserlerin geri dönmüş olmasının sembolik önemi bence çok büyüktür. Geriye alınan bir tane taş eser de olabilirdi. Bu bence hiç bir şey değiştirmezdi. Önemli olan dünyanın en büyük müzesinin otuz yıldır mülkiyet iddia ettiği eserleri geri vermesidir.

